

Corvers van Vlaendre 1402-1405

Onze Vlaamse steden drongen steeds opnieuw bij de hertog aan ‘omme tland van Vlaendre te stane up hem zelven’, om ‘neutrael’ te blijven in ‘*den oorloghe tusschen beeden den cronen*’ van Engeland en Frankrijk: een episode die later, ten dienste van de schooljeugd, zou ingelijfd worden in het ronkend geheel van de Honderdjarige Oorlog.

De graaf van Vlaanderen was hertog van Bourgondië en als zodanig bondgenoot van de koning van Frankrijk. Vlaanderen werd dan ook willens nillens behandeld als vijand van de koning van Engeland. De koopvaart van en op de Vlaamse havens - ‘up den Vlaemschen stroom’, zoals de oorkonden schrijven - had het hard te verduren vanwege de Engelsen die een geregelde kaapvaart onderhielden.

Brugge stelde alles in 't werk om de koopvaart aan de gang te houden. Voor de beveiliging van de koopvaarders werden ‘vredeschepen’ uitgerust, doch ook gewapende konvooien werden door de Engelse zeerovers aangerand.

De eigenlijke zeesteden en ‘smalle’ kustplaatsen beantwoordden zeeroverij met zeeroverij: dat was voor hen het enig doeltreffend verweer. Sluis en Duinkerke bleven hierin niet ten achter. Inmiddels trachtte Brugge langs diplomatieke weg een vergelijk met de Engelsen te treffen, kost wat kost wilde de stad een voorlopig verdrag sluiten waardoor de aanvoer van de onmisbare wol zou verzekerd worden.

Onze Vlaamse kapers verschijnen in de documenten van de jaren 1402 en volgende onder de naam *corvers*, *coorvers*: een benaming die blijkt lokaal Vlaams te zijn en beperkt tot die bepaalde episode van de beginjaren der 15e eeuw.

In juli 1402 waren afgevaardigden van Engeland en Frankrijk in onderhandeling te Kales. Joris Guydouche, pensionaris van het Brugse Vrije, reist op 14 juli naar Kales om er de zaak te bepleiten van de corvers van Heist die niet waren teruggekeerd; hij vraagt schadeloosstelling voor ‘tgrief ende scaden die d'Inghelsche ghedaen hadden den corvers van Heys, arme vrylaten die in Ingheland in grote aermoede ghevaen laghen...’. Bij het gevecht op zee waren enkele Heistenaars in de slag gebleven, van de dertien opgebrachte gevangenen waren sommige gekwetst, hun schepen waren behouden.

De eerste onderhandeling bleef vruchteloos, doch tien dagen later (24 juli) trok de pensionaris van het Vrije, ditmaal vergezeld door gedeputeerden van de stad Brugge, opnieuw naar Kales om er met de raadsheer van de Engelse koning de zaak te bespreken

‘omme die [corvers van Heist] uter vanghenesse ghetelivereert thebbene, daertoe ghebetert haere smerte ende quetsueren ende versoent de dode...’. De Vlaamse afgevaardigden steunden er op dat Vlaanderen geen vijand van de koning van Engeland was.

Te Kales hadden onze gedeputeerden te doen met een groep Engelsen bestaande uit ‘Koc ende Orbeyt, meesters vander Inghelscher baerge’ en een aantal van hun ‘medeghesellen’. De Engelsen brachten heel wat redenen in tegen de corvers van Heist en besloten de zaak te bespreken ‘metten ammiraal van der zee binnen Caleys ende den zinen’. Na deze bespreking kwamen zij aan de Brugse delegatie mededelen dat ‘al wast dat de vorseide corvers van Heys zelve vele mesdaen hadden’, zij zelf (‘de heeren van Ingland’) altijd de vriendschap van het land van Vlaanderen wilden behouden; derhalve stemden zij er in toe terstond bezegelde brieven te zenden aan de Raad van Engeland om de slaking van de gevangenen te bekomen. De grote man in deze zaak was de ‘heere vander baerge’, met name Richard of Grey, admiraal voor het Noorden en het Oosten van de Engelse koning. De brieven verzochten de Raad ‘dat hi [de admiraal] de vorseide corvers van Heys met haerlieders scepen ende goeds telivereerde ende ontsloghe zonder eenich delay, ofte zelve came voor den coninc van Ingland verandwoorden’⁽¹⁾.

De corvers van de Vlaamse havensteden schijnen hun kaapvaart, naar Engels model, op een niets ontziende wijze te hebben doorgevoerd. Op 4 november 1403 reist een Brugse delegatie naar Biervliet en Hughevliet om er tegen de eigen Vlaamse praktijk klacht in te brengen. De stadsrekening noteert dat de Brugse heren gezonden werden ‘te Biervliet anden ammiraal van Vlaendre ende te Hughevliete up tistic vanden goede ghenomen bi den coorvers van Vlaendre zekeren coopliden van Almaingen, van Holland, van Zeeland ende ooc poorters van Brucghe, up den stroom van Vlaendre’⁽²⁾.

Brugge onderhandelde tegelijkertijd met de andere zeesteden en verkreeg van de stad Sluis dat men er ‘om de voordernesse van der traitiete van de coopmanschap tusschen Vlaenderen en Brabant’ geen ‘corvers’ gewapend meer ter zee zou laten uitvaren. Sluis hield zijn woord en zond zelfs op 19 februari een gedeputeerde uit tot in de Wielingen, met last te onderzoeken of er geen schepen van Sluis uitlagen om de Engelsen schade te doen en, zo ja, deze corvers dan weer ‘in te doen komen’⁽³⁾.

(1) W. Prevenier, *Handelingen van de Leden en van de Staten van Vlaanderen (1384-1405)*, Brussel, 1959 (uitg. Kon. Commissie van Geschiedenis), 236-237. - Kales behoorde 1347-1558 aan de Koning van Engeland.

(2) Gilliodts-van Severen, *Cartulaire Estaple I* 430.

(3) J.H. Van Dale, *De Engelsen voor Suis ten jare 1405*, in *Bijdragen Zeeuwsch-Vlaanderen VI*, 1863, 184-185.

Ook met de westelijke kustplaatsen werd onderhandeld. In dezelfde maand november 1403 gaan schepenen van Brugge de bevrijding van personen en goederen aanvragen te Nieuwpoort, Oostende, Heist, Blankenberge... ‘mids dat zy [de gevangenen] gheene viande waren’. Uit de teksten blijkt dat kapers van de genoemde havens, steeds onder de naam van ‘coorvers van Vlaendre’, schade hadden toegebracht aan koopvaarders van Brugge, Holland, Zeeland, Spanje en Oostland.

In het voorjaar van 1404 valt de aanval van de Engelsen op de Vlaamse kust met landing en plundering te Klemskerke, Westkapelle, Heist en op het eiland Wulpen. Door deze openlijke krijgstoestand schijnen de corvers nu politie- en konvoischepen geworden te zijn. In augustus 1404 vragen Duitse kooplieden inderdaad aan de Vier Leden om door de ‘corvers’ gekonvoieerd te worden tot op de Elbe⁽⁴⁾.

Verdam (MNW 3, 1962) kent *corver* met de bet. haringvaarder, korverschip, haringjager en vermeldt terloops dat het woord schijnt voor te komen in de zin van ‘kaperschip’. Uit bovenstaande teksten blijkt dat *corver* in de Vlaamse zeesteden gedurende enkele jaren de benaming is geweest van een bepaalde soort kaperschepen: schepen die nl. door hun eigen stad of havenplaats voor de kaapvaart op de Engelsen gecommitteerd waren en die, in bepaalde gevallen, ook als konvoischepen optraden.

Bij de studie van de semantiek van het woord *corver*, moge de aandacht gevestigd worden op fr. *corbe* dat in 1520 voorkomt als ‘une sorte de bateau de Hollande et de Flandre’, en daaruit *corbette*, oude benaming op de normandische kust voor zekere ‘petits écumeurs ostendois’⁽⁵⁾.

De *excorbita* van Meyerus (ad annum 1404; ed. 1561, f. 219^v) vertaalt blijkbaar het diets *corver*: die van Duinkerke, zo schrijft de annalist, brachten een grote ‘pirate’ op met hun speciale schepen die zij ‘barcas et excorbitas’ noemen.

Onze ‘corvers van Vlaendre’ mogen niet verward worden met de ‘likedeelers’ die ongeveer gelijktijdig in de oorkonden voorkomen. De ‘lijcdeelres up te zee’ waren echte zeeschuimers, die buiten elk politiek verband werkten; de naam van deze professionele zeerovers verschijnt veelal in gezelschap van ‘rovers’: ‘up de rovers ende upte lijcdeelres up de zee (1398); ...jeghen de rovers ende lijcdeelers (1399)’. De gevreesde likedeelers waren eigenlijk friese en oostfriese zeerovers die de Noord- en Oostzee

(4) Prevenier a.w. 289; 332.

(5) Bloch-von Wartburg s.v. *corvette*. - Kluge-Mitzka (ed. 1960) 395, s.v. *Korvette*, aanvaardt dat fr. *corvette* voor het eerst verschijnt in de 15e eeuw in het gebied dat aan Vlaanderen grenst; hij beschouwt fr. *corvette* als afgeleid uit mnl. *korf* ‘een soort schip’ en wijst op de mnl. zegswijze ‘te corve varen’ - op haring uitvaren. Deze uitdrukking ‘te corve varen’ vonden wij echter alleen bij Kluge zelf.

onveilig maakten en vooral de koopvaart van de Hansesteden bestookten.

De kaapvaart van de Engelsen en de Vlamingen in de Vlaamse Stroom en in de Noordzee moet voor de Friese zeerovers een gunstige gelegenheid geweest zijn om door te dringen tot in de Scheldemonding en tot in de Vlaamse havens. Hun typische naam duikt juist in deze jaren 1398-1402 in onze Vlaamse kronieken en oorkonden op. De Friese zeeschuimers noemden zich zelf eufemistisch 'likedeelres', om te zeggen dat zij de behaalde buit gelijkelijk verdeelden. De griezelige (volksetymologische?) vervorming 'lijkdeelers' (= mensenkelers) schijnt tamelijk vroeg in ons kustgebied te zijn ontstaan.

Hoe dan ook, de likedeelers waren gevreesd en werden bestreden zowel door de Engelse kapers als door de 'corvers van Vlaendre', die hun vaarten in de legaliteit van een oorlogstoestand uitoefenden. Kwamen onze corvers in Engelse ogen wel eens als zeerovers voor - zoals de Engelse kapers in Vlaamse ogen! - in de Vlaamse documenten verschijnen de corvers nooit als professionele zeerovers doch als legale kapers, die echter bij de offensieve bescherming van de koopvaart nu en dan de grenzen van een ongeschreven oorlogsrecht zijn te buiten gegaan.

A. VIAENE

Zantekoorn uit het Westland

Door zijn eigen goed lopen. - 'Ge moogt door uw eigen goed niet lopen' wil zeggen: ge moogt, ten gevolge van een al te grote milddadigheid, in uw eigen vel niet snijden. Poperinge.

Tegare wijn of water drinken. - 'We gaan nog tegare wijn of water drinken' wordt gezegd wanneer men met iemand akkoord gaat; of ook wanneer men, zonder voorafgaande afspraak, met twee op hetzelfde ogenblik dezelfde woorden uitspreekt. Poperinge.

Spanbroek. - De spanbroek aanhebben, aandoen, aantrekken, betekent: (uit nood) zuinig en spaarzaam leven. Bv. 'mên (= w'hebben) jaren den spanbroek anhad (aanghad)'. Ofwel: 'als 't nog verslecht, me gaan moeten nuzen (= onzen) spanbroek aandoen, aantrekken'. Poperinge. - De Bo vermeldt span(ne)broek: een broek die overal spant, fr. pantalon collant.

Verlegen zijn met de ends. - Met iets geen weg weten, iets niet meester zijn. Vgl. met de uitdrukking: den end is er aan verloren (wanneer men voor een moeilijke zaak of mens staat, waar men geen weg mee weet). Westhoek.

Zak naar zaad. - In de uitdrukking: zak naar zaad krijgen: 'Ge krijgt zak naar zaad' betekent: ge wordt beloond volgens uw moeite. Zaaie ge een grote zak, ge krijgt een grote opbrengst; zaaie ge weinig, de oogst is klein. Mondsgemeen in de Westhoek (Veurne-Ambacht, Poperinge).

L.D.V.